ULKOASIAINMINISTERIÖ
Oikeuspalvelu
OIK-10

LAUSUNTO

23.09.2015

HEL7M0347-23

Eduskunnan lakivaliokunta

Viite
Lakivaliokunta 24.9.2015; HE 289/2014 vp; Vastinekuuleminen.

Asia
Hallituksen esitys eduskunnalle Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntöön vuonna 2010 Kampalan tarkistuskonferenssissa tehtyjen muutosten hyväksymisestä

Ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö esittivät lakivaliokunnan kuulemisessa 9.9.2015 lausunnon ja muistion, joissa on käyty läpi esitykseen liittyviä keskeisiä teemoja ja esitetty eräitä säännöstarkennuksia perusteluineen edellisen eduskunnan lakivaliokunnalle annettujen lausuntojen valossa.

Lakivaliokunta on saanut 9.9.2015 annettuun lausuntoon ja muistioon lausunnot Keskusrikospoliisilta, professori Kimmo Nuotiolta, Puolustusministeriöltä ja Valtakunnansyyttäjänvirastolta. Saatu lausuntopalaute on ollut keskeisiltä osiltaan varsin myönteistä.

Asiaa on käsitelty myös perustuslakivaliokunnassa, joka antoi siitä lausuntonsa PeVL 3/2015 vp.

Tässä vastineessa ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö ottavat teemakohtaisesti kantaa lakivaliokunnalle esitetyissä lausunnoissa ja perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyihin näkökohtiin tarvittavassa laajuudessa. Muistion liitteenä toimitetaan lakivaliokunnalle ehdotus muutetuksi esitykseksi rikoslain 11 luvun 4 a §:n 4 momentin 7 kohdaksi, uudeksi 14 a §:ksi, sekä uudelleen numeroiduksi 14 b §:ksi.

Syyteoikeus

Hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus, jonka mukaan rikoslain 11 lukuun sen uudeksi 14 a §:ksi lisättäisiin seuraava säännös syyteoikeudesta:

Valtakunnansyyttäjä päättää syytteen nostamisesta hyökkäysrikoksesta ja hyökkäysrikoksen valmistelusta. Valtakunnansyyttäjä määrää tällöin myös siitä, kenen on ajettava syytettä.

Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan, että henkilöitä, jotka voisivat tulla syytettäväksi ehdotettujen rikoslain 11 luvun 4 a ja 4 b §:n nojalla, ovat muun muassa tasavallan presidentti ja valtioneuvoston jäsenet. Heitä vastaan virkatoimen johdosta nostettavasta syytteestä päättää perustuslain 113 §:n ja 114 §:n mukaan eduskunta. Syytteen nostamisesta päättämistä ei siten lausunnossa todetuin

tavoin näissä tilanteissa voida tavallisessa laissa järjestää toisin. Hallituksen esityksen perusteluissa on mainittu syyteoikeutta koskevat perustuslain 113 ja 114 §, mutta ehdotettu 14 a § on sanamuodoltaan ristiriidassa perustuslain mainittujen säännösten kanssa. Tämän vuoksi ehdotettua 14 a §:ää on muutettava siten, että tämä ristiriita poistetaan. Tällainen muutos on edellytyksenä sille, että 2. lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa esittämä ehdotetaan otettavaksi huomioon siten, että ehdotetun syyteoikeutta koskevan pykälän alkuun lisätään sanat ”*Jollei perustuslain 113 tai 114 §:stä muuta johdu,…*”. Samalla pykälään ehdotetaan lisättäväksi maininta hyökkäysrikoksen yrityksestä, ottaen huomioon, että syyteoikeutta koskeva säännös on luonnollisesti tarkoitettu koskemaan niin täytettyä hyökkäysrikosta, sen yritystä kuin hyökkäysrikoksen valmisteluakin. Lisäksi pykälän numerointia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kyseessä olisi luvun 14 b §, ottaen huomioon, että uudeksi 14 a §:ksi on ehdotettu hyökkäysrikossääntelyä koskevaa rajoitussäännöstä.

Universaaliperiaate ja rikosoikeuden alueellinen soveltamisala

Hallituksen esityksessä on esitetty, että tekopaikasta riippumatonta Suomen rikoslain soveltuvuutta koskevaa universaaliperiaatetta, josta säädetään rikoslain 1 luvun 7 §:ssä ja sitä koskevassa asetuksessa, ei ulotettaisi koskemaan hyökkäysrikosta, sen yritystä eikä sen valmistelua.

Tämä on asian käsittelyn vaiheessa herättänyt keskustelua, ja myös universaaliperiaatteen sovellettavuutta näihin rikoksiin on puolustettu. Ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö ovat esittäneet ratkaisun puolesta perusteensa hallituksen esityksessä ja muistiossaan 9.9.2015. Lausuntopalautteessa onkin nyt suhtauduttu hyväksyvästi esitettyyn ratkaisuun (Keskusrikospoliisi, Valtakunnansyyttäjänvirasto).

Nuotio on lausunnossaan tuonut esiin, että myös muiden rikoslain 1 luvussa tarkoitettujen liittymäperiaatteiden pohjalta hyvinkin moni etäinen tilanne saattaisi tulla Suomessa käsiteltäväksi. Hän toteaa, että voitaisiin linjata, että hyökkäysrikoksessa on aiheellista edellyttää hyökkäysrikoksen kokonaisuuden kannalta merkittäviä liittymiä, eivätkä satunnaiset liittymät siten riittäisi.

Ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö toteavat, että Suomen rikoslainsäädännön soveltuvuus hyökkäysrikostekoihin voi tulla arvioitavaksi rikoslain 1 lukuun sisältyvien liittymäperusteiden pohjalta, vaikkei universaaliperiaatetta uloteta hyökkäysrikoksiin. Tällaisen tilanteen voidaan olettaa olevan varsin harvinainen. Lisäksi huomioon on otettava, että ulkomailla tehdyissä rikoksissa edellytetään rikoslain 1 luvun 12 §:ssä lähemmin säädetyin tavoin valtakunnansyyttäjän syytemääräystä.

Tekijäpiiri ja osalliset

Professori Nuotio esittää lausunnossaan s. 2 harkittavaksi, että valiokunta lausuisi jotakin siitä, että käytännössä vastuullisten piiri rajautunee keskeisimpään tekijäpiiriin. Tekijöinä ei voine olla satoja henkilöitä, vaan enintään lähinnä kymmeniä.

Ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö katsovat, että valiokunta voi halutessaan kiinnittää tähän huomiota.

Ulkoasiainministeriön ja oikeusministeriön ehdotus yllyttäjien ja avunantajien vastuun rajaamiseksi (14 a §:n rajoitussäännöksen 2 momentti) on perustunut lakivaliokuntakäsittelyn aiemmassa vaiheessa saatuun palautteeseen, ja sen ehdotettua toteuttamistapaa ei ole kritisoitu. Professori Nuotio pitää sääntelyehdotusta selkeänä ja toimivana. Myös Valtakunnansyyttäjänvirasto hyväksyy ratkaisun kiinnittäen perustellusti huomiota siihen, että muiden kuin johtohenkilöiden menettely saattaa tapauksesta riippuen toteuttaa jonkin muun rikoksen edellytykset.

Rikoslain 11 luvun 12-14 §

Aiemmassa vaiheessa valiokunnassa saadun palautteen pohjalta ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö ovat muistiossaan 9.9.2015 katsoneet, että 14 §:ään ehdotetusta muutosehdotuksesta luovutaan, kun taas perusteltuina pidetään edelleen 12 ja 13 §:ää koskevia ehdotuksia.

Nyt saaduissa lausunnoissa asiaa on nimenomaisesti käsitellyt professori Nuotio, joka pitää 14 §:ää koskevaa ratkaisua hyvänä ja on nyt valmis hyväksymään 12 ja 13 §:ää koskevat ehdotukset.

Hyökkäysteon toteutuminen

Ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö ovat muistiossaan 9.9.2015 esittäneet, että perussäännön tulkintaohjeiden 3 kohtaan sisältyvästä hyökkäysteon toteumista koskevasta elementistä säädettäisiin ehdotetun 14 a §:n rajoitussäännön 1 momentissa.

Asiasta lausunut (s. 4) professori Nuotio pitää muistiossa esitettyä asianmukaisena.

Tahallisuus

Professori Nuotio on lausunnossaan s. 4 kiinnittänyt huomiota HE:hen s. 26 sisältyvään perustelulausumaan, jonka mukaan ”Tekijän tahallisuuden alaraja ei siten asetu tavanomaista korkeammalle, mutta tosiseikkojen on oltava tavanomaista selvemmät”. Hän kysyy, että missä mielessä tosiseikkojen on oltava tavallista selkeämmät.

Ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö katsovat, että valiokunta voi tarvittaessa kiinnittää huomiota siihen, että edellytettävän tahallisuuden sisältö määräytyy yleisten sitä koskevien perusteiden ja lähtökohtien mukaan.

Kyberhyökkäys

Asian käsittelyssä keskustelua on käyty siitä, tuleeko nk. kyberhyökkäys nimenomaisesti ottaa huomioon hyökkäysrikoksen tunnusmerkistön muotoilussa.

Ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö ovat lähteneet siitä, että kyberhyökkäystä ei erityisesti mainita hyökkäysrikoksen tunnusmerkistössä, jolloin tunnusmerkistön soveltuvuus kyberhyökkäykseen jää arvioitavaksi lainkäytössä. Asiasta tässä vaiheessa nimenomaisesti lausuneilla Puolustusministeriöllä, Valtakunnansyyttäjänvirastolla ja professori Nuotiolla ei ole ollut tätä vastaan huomautettavaa.

Käännöstarkennus hyökkäysrikoksen määritelmään

Ehdotettu rikoslain 11 luvun 4 a §:n 4 momentti sisältää listan teoista, jotka ovat luettavissa hyökkäysteoiksi. Lista perustuu 14.12.2974 annettuun YK:n yleiskokouksen päätöslauselmaan 3314 (XXIX). Ehdotetun 4 a pykälän 4 momentin 7 kohtaa esitetään tarkennettavaksi niin, että kohta kattaisi paitsi sellaiset tilanteet, joissa valtio lähettää palkkasotureita, myös sellaiset tilanteet, joissa joku muu lähettää palkkasotureita valtion puolesta. Tämä varmistaisi sen, että kyseinen kohta olisi mahdollisimman yhdenmukainen edellä mainitun YK:n yleiskokouksen päätöslauselman kanssa.

Ulkoasiainministeriö ja oikeusministeriö kiinnittävät lisäksi huomiota 4 kohdan viimeiseen lauseeseen, jonka mukaan rangaistavaa on myös valtion merkittävä osallistuminen tällaisten joukkojen lähettämiseen. Oikeuskirjallisuudessa samoin kuin Kansainvälisen tuomioistuimen *Nicaragua*-tapauksen yhteydessä on käyty jonkin verran keskustelua siitä, tarkoitetaanko edellä mainitun päätöslauselman alkuperäistekstissä, jossa ao. kohdan sanamuoto kuuluu *"or its substantial involvement therein",* valtion osallistumista joukkojen lähettämiseen vai valtion osallistumista itse tekoihin, ja kuinka laajasta osallistumisesta voisi olla kyse. Kysymyksen käytännön merkitys jäänee kuitenkin vähäiseksi, sillä tuomioistuin päätyi on *Nicaragua* -tuomiossaan katsomaan, ettei kyseinen kappale kata rahoitusta, aseistusta eikä logistista apua.

Liitteenä toimitetaan lakivaliokunnalle ehdotus muutetuksi esitykseksi rikoslain 11 luvun 4 a §:n 4 momentin 7 kohdaksi, uudeksi 14 a §:ksi, sekä uudelleen numeroiduksi 14 b §:ksi. Lisäksi alkuperäiseen esityksen sisältynyt ehdotus 14 §:n 1 momentin muuttamiseksi poistetaan.

Liitteet -

Erillinen sivu elektronisen version käsittelyyn:

Oikeuspalvelu
OIK-10 Satu Suikkari-Kleven

Asiasanat	ICC
Hoitaa	**OIK-10**
Hoitaa UE	
Koordinoi	
Tiedoksi	OIK-01; OIK-20; OIK-40; POL-01; POL-02; POL-10; POL-50; UMI-00; VSI-00 BER; HAA; WAS; YKE

Laatija jakanut